

7 Geiten: Klim- en schuurmogelijkheden in de wei en in de stal

Cynthia Verwer (LBI)

7.1 Inleiding

In de verbeteragenda van 2010 heeft een inventarisatie plaatsgevonden naar het dierenwelzijn in de biologische geitenhouderij (Ruis *et al.*, 2010). Uit de verbeteragenda komt naar voren dat het aanbieden van klim-, en schuurmogelijkheden voor geiten een pré is. Binnen het project Verbeteren Welzijnsprestaties Biologische Veehouderij heeft er een inventarisatie plaatsgevonden naar het gebruik van klim- en schuurmogelijkheden in de biologische geitenhouderij.

7.2 Relevante aspecten, afwegingen en mogelijke oplossingsrichtingen

Op dit moment zijn er een aantal initiatieven en ideeën binnen de geitensector op het gebied van klim- en schuurmogelijkheden. Enkele voorbeelden zijn het gebruik van een (roterende) veeborstel, wandplanken in de stal en boomstammen in de weide. Klim- en schuurmogelijkheden worden echter nog niet op ieder bedrijf structureel toegepast. Barrières om klim- en schuurmogelijkheden op het eigen bedrijf toe te passen zitten op gebied van arbeid, geld en praktische toepassing voor wat betreft bedrijfsvoering en bedrijfsgrootte. Naast de relevantie van klim- en schuurvoorzieningen in de stal en weide is ook aangegeven dat de mogelijkheid tot het schuilen in de stal en in de weide aandacht moet krijgen. Vanuit de sector wordt benadrukt dat de meest effectieve welzijnsverbeteringen gebaseerd zijn op aanpassingen/ maatregelen die dicht bij de natuur van de geit staan; gebruik de “techniek van de natuur”.

7.3 Toegepaste oplossingsrichting met resultaten

Deze paragraaf beschrijft de bevindingen uit de inventarisatie op het gebied van klim- en schuurmogelijkheden in de biologische geitenhouderij. De genoemde klim- en schuurmogelijkheden worden in de praktijk toegepast of vinden nog geen toepassing wegens een aantal beperkingen.

Klimmogelijkheden in de stal

Geiten hebben een natuurlijke neiging tot klimmen en als ze de kans krijgen zullen ze het zeker niet laten. Ook als rustplaats zoekt een geit graag een hogere positie op (Leenstra *et al.*, 2009). Klimmogelijkheden en verhogingen om te rusten worden in Nederland (nog) niet toegepast. In Duitsland is hier wel ervaring mee (Rahmann, 2010; zie Foto 1). Kanttekening bij het gebruik van verhoogde rustplaatsen is dat deze snel versmeren aangezien geiten keutelen waar ze kunnen staan. Tevens is arbeid hier ook een belangrijk aspect; het uitmesten van de pot wordt belemmerd waardoor het uitmesten meer tijd en arbeid in beslag neemt. Versmering kan tegengegaan worden door openingen tussen de planken te houden waar de mest doorheen valt. Het opklappen van de planken tijdens mesten kan tijd besparen.

Strobalen in de pot worden op sommige bedrijven toegepast. Niet alleen klimmen de geiten op de balen, ze kunnen ook aan de balen schuren.

Nadeel van de genoemde klimmogelijkheden is dat het welzijn van de groep weleens benadeeld kan worden aangezien de meest dominante dieren zich de mogelijkheden toe-eigenen, soms gepaard met rangorde gevechten. De ranglagere dieren zijn hier de dupe van.

Foto 1 Klim- en schuilmogelijkheden in de wei (Foto van LBI).

Klimmogelijkheden in de weide

Ook in de weide hebben geiten behoeften om te klimmen. De voorkeur van de geitenhouders gaat uit naar het gebruik van natuurlijke attributen. Een voorbeeld is het plaatsen van boomstammen in de weide. De boomstammen worden tevens als schuurobject gebruikt. Naast natuurlijke attributen worden de weides weleens voorzien van picknicktafels waar de dieren op kunnen klimmen, aan kunnen schuren en onder kunnen schuilen. Bij een systeem van omweiden of stripgrazen moeten de attributen mee verhuizen. In hoeverre dit in de praktijk toepasbaar is moet uitgezocht worden

Schuurmogelijkheden in de stal

Een veeborstel is uitermate geschikt om de vacht van geiten te verzorgen. De borstel masseert de huid van de geit en verwijdert parasieten, loszittende haren en vuil. Daarnaast leidt het de geiten af en worden ze rustig. Door de veeborstel op een strategische plek in de stal te hangen bevordert deze het natuurlijke gedrag van de geit en de kudde en kan het het dierverkeer in de stal bevorderen en richting geven. Het schuren aan de stalinrichting vermindert duidelijk.

De in de praktijk gebruikte veeborstel varieert van de roterende veeborstel die men kent uit de rundveehouderij (bv. Delafal), tot de vaste veeborstel (bv. Vink) of het gebruik van bezemkoppen. De (roterende) veeborstels hebben als nadeel dat ze duur zijn in aanschaf (Delafal; €1500,-, Vink; €300,-) en aangevreten kunnen worden. Zolang de roterende borstel draait is dit geen probleem. Bij geiten is het aan te raden een hangende roterende veeborstel te gebruiken die, op moment van aanvreten, uit balans wordt gebracht en dan gaat draaien. De borstels van Vink worden niet aangevreten, dit in tegenstelling tot bezemkoppen.

Een ander nadeel van het gebruik van veeborstels kan zijn dat deze intensief gebruikt worden en eventueel aanwezige ectoparasieten onder de kudde kunnen verspreiden. Sommige veeborstels kunnen echter gemakkelijk uitgebreid worden met een huidverzorger. Een dergelijke huidverzorger kan op een zeer gemakkelijke manier een 'bestrijdingsmiddel' toedienen tegen huidparasieten, zoals de schurftmijt, luizen, schimmels en door vliegen veroorzaakte huidziekten. Het product wordt in een gebruiksklare oplossing in het vat gedaan, het wordt over de rug verdeeld met de hulp van nippels in de horizontale borstel. Door automatische toevoer en afsluiting werkt dit zeer effectief en is zuinig in gebruik. Doordat de dieren bij jeuk juist op die plekken de borstel gebruiken wordt het bestrijdingsmiddel goed in de geïrriteerde huid gewreven.

Net als bij de klimmogelijkheden geven sommige veehouders de voorkeur aan meer natuurlijke attributen. Voorbeelden hiervan zijn takkenbossen en houten palen. Niet alleen schuren de dieren hieraan, maar ze kunnen er ook aan knagen. De attributen kosten vrijwel niets en kunnen met uitmesten meegenomen worden.

Evenals voor de klimmogelijkheden lenen schuurmogelijkheden zich ook tot het toe-eigenen door ranghoge dieren.

Schuurmogelijkheden in de weide

Schuurmogelijkheden in de weide kunnen gecreëerd worden door de weide te voorzien van bossages. Niet alleen schuren de geiten aan de boompjes en struiken, ze kunnen er tevens aan knabbelen en schuilen. Een nadeel van bossages of boompartijen in de weide is het verzamelen van de dieren om deze bossages en boompartijen. De kans bestaat dat de boel versmeert en de kans op wormsbesmettingen toeneemt.

7.4 Discussie en conclusies

Door het verhogen van de tijdsbesteding aan natuurlijk gedrag bij geiten (klimmen, verzorgend gedrag, schuilen) wordt voorzien in de natuurlijke behoeften van de geit. Dit heeft een stressreducerend effect en hierdoor een positief effect op de gezondheid en het welzijn van de veestapel. Echter geldt voor alle klim- en schuurmogelijkheden dat deze dominant gedrag uit kunnen lokken, ten nadele van het welzijn van ranglagere dieren in de groep. Met name in de stalperiode is dit van belang. De inrichting van de stal, de plaats en het aantal klim- en schuurmogelijkheden in de stal en de kuddegrootte bepalen de mate waarin dominant gedrag voorkomt. Waar de balans zit tussen deze factoren moet in de praktijk onderzocht worden. Door gebruik van de “techniek van de natuur”, zoals natuurlijke attributen als boomstammen en takkenbossen, kunnen de kosten en arbeid laag gehouden worden (Foto 2).

Foto 2 Takkenbossen voor geiten (foto van VTI, DE).

7.5 Literatuur

Ruis, M., Pinxterhuis, I., Vrolijk, M. 2010. Update welzijnsprestaties biologische veehouderij. ASG rapport 317

Rahmann, G. 2010. Okologische Schaf- und Ziegenhaltung

Pijlman, J. 2009. Weidegang in de biologische melkgeitenhouderij. Biogeit rapport 17.

Leenstra, F., Rommers, J., Koene, P., Ruis, M., Schuiling, H., Verkaik, J., 2009. Ongerief bij konijnen, kalkoenen, eenden, schapen en geiten: inventarisatie en prioritering. ASG rapport 160

Van Eekeren, N. 2005. Wormenbeheersing bij biologische melkgeiten. Louis Bolk Instituut.

Verwer, C., Van Eekeren, N. Geitgericht sturen in de praktijk. Biogeit rapport (in voorbereiding)